

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ

ΥΠΟΘΕΣΗ Λ. ΚΑΙ ΛΟΙΠΟΙ κατά ΕΛΛΑΔΑΣ

(Προσφυγή αριθ. 740/13)

ΑΠΟΦΑΣΗ

ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ

25 Σεπτεμβρίου 2014

Η απόφαση αυτή είναι οριστική σύμφωνα με τις προϋποθέσεις που ορίζονται στο άρθρο 44 § 2 της Σύμβασης. Μπορεί να υποστεί τυπικές μικροαλλαγές.

Στην υπόθεση Λ. κατά Ελλάδας,

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (πρώτο τμήμα),
συνεδριάζοντας σε δικαστικό συμβούλιο, αποτελούμενη από τους:

Isabelle Berro-Lefèvre, πρόεδρος,

Khanlar Hajiyev,
Mirjana Lazarova Trajkovska,
Julia Laffranque,
Paulo Pinto de Albuquerque,
Λίνος-Αλέξανδρος Σισιλιάνος,
Erik Møse, *δικαστές,*

και τον Søren Nielsen, *γραμματέα τμήματος,*

Αφού διασκέφθηκε σε δικαστικό συμβούλιο στις 2 Σεπτεμβρίου 2014,
Εκδίδει την ακόλουθη απόφαση, η οποία ελήφθη την ημερομηνία αυτή.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

1. Η υπόθεση έχει εισαχθεί με μία προσφυγή (αριθ. 740/13) στρεφόμενη κατά της Ελληνικής Δημοκρατίας από δεκαέξι προσφεύγοντες, από τους οποίους δέκα έλληνες υπήκοοι, δύο ρουμάνοι υπήκοοι, δύο ουκρανοί υπήκοοι, ένας τούρκος υπήκοος και ένας αμερικανός υπήκοος, τα ονόματα των οποίων αναγράφονται στο παράρτημα της παρούσας («οι προσφεύγοντες»), οι οποίοι προσέφυγαν ενώπιον του Δικαστηρίου στις 24 Δεκεμβρίου 2012 δυνάμει του άρθρου 34 της Σύμβασης για την προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών («η Σύμβαση»).

2. Οι προσφεύγοντες εκπροσωπήθηκαν από τους κυρίους Κ. Τσιτσελίκη και Α. Σπάθη, δικηγόρους της Θεσσαλονίκης. Η Ελληνική Κυβέρνηση («η Κυβέρνηση») εκπροσωπείται από την απεσταλμένη του αντιπροσώπου της, κυρία Μ. Γερμάνη, δικαστική αντιπρόσωπο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους. Αν και ενημερώθηκαν σχετικά με το δικαίωμά τους να λάβουν μέρος στην διαδικασία (άρθρο 36 § 1 της Σύμβασης και άρθρο 44 § 1 του Κανονισμού του Δικαστηρίου («ο κανονισμός»)), η Τουρκική, η Ουκρανική και η Ρουμανική Κυβέρνηση δεν απάντησαν.

3. Παραπονούμενοι για τις συνθήκες κράτησής τους στην φυλακή του Ναυπλίου, οι προσφεύγοντες επικαλούνται μία παραβίαση του άρθρου 3 της Σύμβασης.

4. Στις 30 Ιανουαρίου 2013, η προσφυγή κοινοποιήθηκε στην Κυβέρνηση.

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

I. ΟΙ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΗΣ

5. Ο προσφεύγων αριθ. 1 κρατήθηκε στην φυλακή του Ναυπλίου (κελί Α1-4), όπου εξέτιε μία ποινή κάθειρξης εννέα ετών και δύο μηνών, από τις 19 Μαρτίου 2010 μέχρι τις 12 Σεπτεμβρίου 2013. Την τελευταία αυτή ημερομηνία, μεταφέρθηκε, μετά από αίτησή του, στο κέντρο απεξάρτησης κρατουμένων του Ελαιώνα. Ο προσφεύγων αριθ. 2 κρατήθηκε στην φυλακή του Ναυπλίου (κελί Α1-7) από τις 29 Μαρτίου 2012 μέχρι τις 18 Ιανουαρίου 2013, ημερομηνία κατά την οποία αφέθηκε ελεύθερος, αφού η έφεση που είχε ασκήσει κατά της καταδικαστικής απόφασης είχε ανασταλτικό ως προς την εκτέλεση της ποινής του αποτέλεσμα. Ο προσφεύγων αριθ. 3 κρατήθηκε στην φυλακή του Ναυπλίου (κελί Α3-4) από τις 26 Μαΐου 2010 μέχρι τις 9 Σεπτεμβρίου 2013, ημερομηνία κατά την οποία απολύθηκε υπό όρους. Εξέτιε ποινές κάθειρξης πέντε ετών και επτά μηνών και φυλάκισης τριών ετών και έντεκα μηνών. Ο προσφεύγων αριθ. 4 κρατήθηκε στην φυλακή του Ναυπλίου (κελί Α1-3), όπου εξέτιε μία ποινή κάθειρξης επτά ετών, από τις 20 Ιουνίου 2012 μέχρι τις 27 Ιανουαρίου 2014. Την τελευταία αυτή ημερομηνία, αυτός μεταφέρθηκε, μετά από αίτησή του, στην αγροτική φυλακή της Τίρυνθας. Ο προσφεύγων αριθ. 5 κρατήθηκε στην φυλακή του Ναυπλίου (κελί Α1-3), όπου εξέτιε μία ποινή κάθειρξης οκτώ ετών, από τις 28 Σεπτεμβρίου 2011 μέχρι τις 3 Απριλίου 2013. Την τελευταία αυτή ημερομηνία, αυτός μεταφέρθηκε, μετά από αίτησή του, στην αγροτική φυλακή της Κασσάνδρας. Ο προσφεύγων αριθ. 6 κρατείται στην φυλακή του Ναυπλίου (κελί Α3-4) από τις 12 Νοεμβρίου 2010 και εκτίει ποινές κάθειρξης δεκατριών ετών και φυλάκισης έξι μηνών. Ο προσφεύγων αριθ. 7, ο οποίος εκτίει μία ποινή κάθειρξης δέκα ετών, κρατήθηκε στην φυλακή του Ναυπλίου (κελί Α1-9) από τις 13 Σεπτεμβρίου 2012 μέχρι τις 21 Φεβρουαρίου 2013, ημερομηνία κατά την οποία αυτός νοσηλεύθηκε στην ψυχιατρική κλινική της φυλακής Κορυδαλλού μετά από εντολή του διευθυντή της φυλακής. Αφού επανήλθε στην φυλακή του Ναυπλίου στις 7 Αυγούστου 2013, αυτός μεταφέρθηκε, μετά από αίτησή του, στις 12 Δεκεμβρίου 2013, στο κέντρο απεξάρτησης για κρατούμενους του Ελαιώνα. Ο προσφεύγων αριθ. 8 κρατείται στην φυλακή του Ναυπλίου (κελί Α3-6) από τις 29 Δεκεμβρίου 2008 και εκτίει μία ποινή κάθειρξης είκοσι ετών.

6. Ο προσφεύγων αριθ. 9 κρατείται στην φυλακή του Ναυπλίου (κελί Α1-6) από τις 10 Σεπτεμβρίου 2010 και εκτίει μία ποινή κάθειρξης έντεκα ετών. Ο προσφεύγων αριθ. 10 κρατήθηκε στην φυλακή του Ναυπλίου (κελί Α1-8) από τις 19 Απριλίου 2010 μέχρι τις 13 Νοεμβρίου 2013, ημερομηνία κατά την οποία απολύθηκε υπό όρους. Εξέτιε μία ποινή κάθειρξης δέκα ετών. Ο προσφεύγων αριθ. 11

κρατήθηκε στην φυλακή του Ναυπλίου (κελί Α1-8) από τις 19 Απριλίου 2010 μέχρι τις 13 Νοεμβρίου 2013, ημερομηνία κατά την οποία απολύθηκε υπό όρους. Εξέτιε μία ποινή κάθειρξης δέκα ετών. Ο προσφεύγων αριθ. 12 κρατήθηκε στην φυλακή του Ναυπλίου (κελί Α1-3) από τις 9 Οκτωβρίου 2009 μέχρι τις 26 Απριλίου 2013, ημερομηνία κατά την οποία απολύθηκε υπό όρους. Εξέτιε μία ποινή κάθειρξης δέκα ετών. Ο προσφεύγων αριθ. 13 κρατείται στην φυλακή του Ναυπλίου (κελί Α1-8) από τις 12 Αυγούστου 2010 και εκτίει μία ποινή κάθειρξης επτά ετών και έξι μηνών. Ο προσφεύγων αριθ. 14 κρατείται προσωρινά στην φυλακή του Ναυπλίου (κελί Α1-3) από τις 16 Ιουνίου 2012. Ο προσφεύγων αριθ. 15, ο οποίος εκτίει ποινές κάθειρξης έξι ετών και δέκα μηνών και φυλάκισης δύο ετών και επτά μηνών, κρατήθηκε στην φυλακή του Ναυπλίου (κελί Α1-7) από τις 17 Μαρτίου 2010 μέχρι τις 3 Απριλίου 2013. Την τελευταία αυτή ημερομηνία, αυτός μεταφέρθηκε στην φυλακή του Κορυδαλλού προκειμένου να προσαχθεί, στις 10 Απριλίου 2013, ενώπιον του Εφετείου Αθηνών. Ο προσφεύγων αριθ. 16 κρατείται στην φυλακή του Ναυπλίου (κελί Α1-7) από τις 30 Ιουνίου 2011 και εκτίει ποινές κάθειρξης εικοσιπέντε ετών και φυλάκισης δέκα ετών και δύο μηνών.

Οι συνθήκες κράτησης των προσφευγόντων

1. Η εκδοχή των προσφευγόντων

7. Οι προσφεύγοντες αναφέρουν ότι ήσαν ή είναι κρατούμενοι στην φυλακή του Ναυπλίου μέσα σε κελιά που έχουν σχεδιαστεί για δύο κρατούμενους αλλά φιλοξενούν έξι. Προσθέτουν ότι κάποιοι από αυτούς κοιμούνται ή κοιμούνται στο πάτωμα και ότι όλοι τους είναι κλεισμένοι σε κελιά χωρίς θέρμανση και τούτο επί δεκαοκτώ ώρες την ημέρα. Αναφέρουν επίσης ότι, πέρα από την ανεπάρκεια της τροφής από ποσοτική και ποιοτική άποψη, ήταν ή είναι υποχρεωμένοι να λαμβάνουν τα γεύματά τους μέσα στα κελιά τους.

8. Στις 30 Νοεμβρίου 2012, οι προσφεύγοντες κατέθεσαν, δυνάμει του άρθρου 6 του σωφρονιστικού κώδικα, αίτηση ενώπιον του Συμβουλίου της Φυλακής για να παραπονεθούν για τις συνθήκες κράτησής τους και ειδικότερα για την υπερπλήρωση – ισχυριζόμενοι ότι έκαστος από αυτούς διέθετε ατομικό χώρο ενός τετραγωνικού μέτρου -, για τον κίνδυνο διάδοσης μεταδοτικών ασθενειών των οποίων αρκετοί κρατούμενοι φέρονται να είναι φορείς και για την αδυναμία να έχουν δημιουργικές δραστηριότητες.

2. Η εκδοχή της Κυβέρνησης

9. Η Κυβέρνηση περιγράφει την φυλακή του Ναυπλίου ως εξής:

Η φυλακή διαθέτει 72 κελιά και 4 θαλάμους. Κάθε κελί έχει επιφάνεια 14 τ.μ. και περιέχει 3 ή 4 κρεβάτια, ένα ντους με τουαλέτα, ένα τραπέζι με τέσσερα σκαμνιά, έναν κάδο απορριμμάτων, μία τηλεόραση και έναν επιτραπέζιο ανεμιστήρα. Επιπλέον, κάθε κελί έχει έναν πρόσθετο χώρο 2 τ.μ. όπου οι κρατούμενοι μπορούν να τοποθετήσουν τα πράγματά τους. Κάθε θάλαμος έχει επιφάνεια 60 τ.μ. και περιέχει 25 κρεβάτια με ισάριθμα κομοδίνα, μία τηλεόραση, δύο κάδους απορριμμάτων και δύο ανεμιστήρες οροφής. Επιπλέον, κάθε θάλαμος διαθέτει δύο μπάνια (με τουαλέτα, νιπτήρα και καθρέφτες) με πρόσθετη επιφάνεια 25 τ.μ.

10. Κάθε κελί φιλοξενεί κατά μέσο όρο τέσσερις κρατούμενους και κάθε θάλαμος εικοσιπέντε κρατούμενους. Οι αριθμοί αυτοί κυμαίνονται ανάλογα με τις μεταφορές κρατουμένων, οι οποίοι είναι συνήθως πολυάριθμοι εξαιτίας της αύξησης της εγκληματικότητας.

11. Τα κελιά και οι θάλαμοι θερμαίνονται από ένα σύστημα κεντρικής θέρμανσης. Έχουν παροχή ζεστού και κρύου νερού.

12. Για λόγους ασφαλείας, η φυλακή δεν έχει τραπεζαρία. Οι κρατούμενοι λαμβάνουν τα γεύματά τους μέσα στα κελιά και τους θαλάμους καθισμένοι γύρω από τα τραπέζια και πάνω στα σκαμνιά που βρίσκονται εκεί. Το πρόγραμμα διατροφής συντάσσεται από τον ιατρό της φυλακής σε συνεργασία με το συμβούλιο της φυλακής και είναι πλούσιο σε βιταμίνες, πρωτεΐνες και υδατάνθρακες. Η διεύθυνση της φυλακής επιβλέπει την ποιότητα των γευμάτων καθημερινά και ο εισαγγελέας επόπτης της φυλακής μία φορά την εβδομάδα.

13. Στην φυλακή, όργανα γυμναστικής τίθενται στην διάθεση των κρατουμένων. Αυτοί έχουν επίσης την δυνατότητα να παίζουν μπάσκετ και ποδόσφαιρο. Μία δανειστική βιβλιοθήκη λειτουργεί επίσης μέσα στην φυλακή και εκπαιδευτικά προγράμματα οργανώνονται από το Υπουργείο Παιδείας και Δια Βίου Μάθησης.

14. Οι κρατούμενοι οφείλουν να παραμένουν μέσα στα κελιά ή στους θαλάμους τους από τις 12:15 έως τις 15:00 και από τις 20:30 έως τις 07:30 κατά το χειμερινό ωράριο και από τις 12:15 έως τις 15:00 και από τις 21:00 έως τις 07:30 κατά το θερινό ωράριο.

15. Η φυλακή διαθέτει ένα ιατρείο, το οποίο περιλαμβάνει έναν ιατρό γενικής ιατρικής και έναν ειδικευμένο νοσηλεύτη. Έκαστος κρατούμενος

εισερχόμενος στην φυλακή εξετάζεται από τον ιατρό. Το ιατρείο συνεργάζεται με δύο δημόσια νοσοκομεία όπου μεταφέρονται οι κρατούμενοι που χρήζουν ειδικής περίθαλψης. Τρεις οδοντίατροι εξασφαλίζουν την οδοντιατρική περίθαλψη των κρατουμένων σε ένα πλήρως εξοπλισμένο οδοντιατρείο.

II. ΤΟ ΕΦΑΡΜΟΣΤΕΟ ΕΘΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ Η ΠΡΑΚΤΙΚΗ

16. Τα εφαρμοστέα εν προκειμένω άρθρα του Συντάγματος έχουν ως εξής:

Άρθρο 2 § 1

«Ο σεβασμός και η προστασία της αξίας του ανθρώπου αποτελούν την πρωταρχική υποχρέωση της Πολιτείας.»

Άρθρο 7 § 2

«Τα βασανιστήρια, οποιαδήποτε σωματική κάκωση, βλάβη υγείας ή άσκηση ψυχολογικής βίας, καθώς και κάθε άλλη προσβολή της ανθρώπινης αξιοπρέπειας απαγορεύονται και τιμωρούνται, όπως νόμος ορίζει.

17. Το άρθρο 105 του Εισαγωγικού Νόμου του Αστικού Κώδικα ορίζει τα εξής:

«Για πράξεις ή παραλείψεις των οργάνων του δημοσίου κατά την άσκηση της δημόσιας εξουσίας που τους έχει ανατεθεί, το δημόσιο ενέχεται σε αποζημίωση, εκτός αν η πράξη ή η παράλειψη έγινε κατά παράβαση διάταξης, που υπάρχει για χάρη του γενικού συμφέροντος. Μαζί με το δημόσιο ευθύνεται εις ολόκληρον και το υπαίτιο πρόσωπο, με την επιφύλαξη των ειδικών διατάξεων για την ευθύνη των υπουργών.»

18. Το άρθρο 57 του Αστικού Κώδικα (ΑΚ) ορίζει:

«Όποιος προσβάλλεται παράνομα στην προσωπικότητά του έχει δικαίωμα να απαιτήσει να αρθεί η προσβολή και να μην επαναληφθεί στο μέλλον. Αν η προσβολή αναφέρεται στην προσωπικότητα προσώπου που έχει πεθάνει, το δικαίωμα αυτό έχουν ο σύζυγος, οι κατιόντες, οι ανιόντες, οι αδελφοί και οι κληρονόμοι του από διαθήκη.

Αξίωση αποζημίωσης σύμφωνα με τις διατάξεις για τις αδικοπραξίες δεν αποκλείεται.»

19. Ο νόμος 2462/1997 που κυρώνει το Διεθνές Σύμφωνο για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα προβλέπει, στο άρθρο 7, την απαγόρευση των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης και, στο άρθρο 10, ότι κάθε πρόσωπο στερούμενο της ελευθερίας του πρέπει να αντιμετωπίζεται με τρόπο ανθρώπινο και με τον σεβασμό της σύμφυτης με τον άνθρωπο αξιοπρέπειας.

20. Σε ό,τι αφορά τις εφαρμοστέες εν προκειμένω διατάξεις του σωφρονιστικού κώδικα, το Δικαστήριο αναφέρεται στην απόφαση *Χατζηβασιλειάδης κατά Ελλάδας* (αριθ. 51618/12, § 21, 19 Δεκεμβρίου 2013).

III. ΟΙ ΕΘΝΙΚΕΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

21. Τον Οκτώβριο 2008, ο διευθυντής της φυλακής του Ναυπλίου έστειλε στο Υπουργείο Δικαιοσύνης μία έκθεση με τίτλο «υπερπληρότητα μέσα στο κατάστημα – παραμονή των κρατουμένων – συνθήκες υγιεινής – ασφάλεια του καταστήματος». Ο διευθυντής επιστούσε την προσοχή του Υπουργείου στις ανεπάρκειες των υποδομών που προορίζονταν για την υποδοχή και την παραμονή των κρατουμένων και στα προβλήματα υγιεινής που εμφανίστηκαν εξαιτίας των συνθηκών υπερπλήρωσης. Τόνιζε ότι σε κάθε κελί, επιφανείας 9 τ.μ., στοιβάζονταν έξι ακόμη και επτά κρατούμενοι, γεγονός που είχε ως συνέπεια να κοιμούνται τρεις ή τέσσερις κρατούμενοι στο πάτωμα, από τους οποίους ένας μέσα στις τουαλέτες.

22. Το 2011, σε ένα δελτίο τύπου, ο πρόεδρος του συλλόγου των σωφρονιστικών υπαλλήλων της φυλακής του Ναυπλίου υπογράμμισε ότι η υπερπληρότητα μέσα στην φυλακή ήταν τέτοια που μέσα στα κελιά στοιβάζονταν έξι άτομα, αντί για τρία, και ότι τρία από αυτά κοιμούνταν στο πάτωμα. Πρόσθετε ότι ακόμη και τα πειθαρχικά κελιά χρησίμευαν ως κανονικά κελιά, έτσι ώστε οι κρατούμενοι στους οποίους επιβάλλονταν πειθαρχική ποινή έπρεπε να τοποθετούνται σε έναν ειδικά διαμορφωμένο χώρο στην υποδοχή της φυλακής.

23. Στις 17 Απριλίου 2013, τρία μέλη του Κοινοβουλίου κατέθεσαν επερώτηση στον Υπουργό Δικαιοσύνης σε σχέση με την κατάσταση που επικρατούσε στην φυλακή του Ναυπλίου, αφού πραγματοποίησαν μία αυτοψία. Οι τρεις βουλευτές χαρακτήριζαν ως «τραγικές» τις συνθήκες κράτησης στην φυλακή. Υπογράμμιζαν ότι ο αριθμός των κρατουμένων ανέρχονταν στους 600, έναντι μιας επίσημης χωρητικότητας 300, και ότι 50 με 60 κρατούμενοι, προσωρινά τοποθετημένοι σε αστυνομικά τμήματα, περίμεναν την μεταφορά τους στην φυλακή αυτή. Προσέθεταν ότι τα κελιά των 9 τ.μ., τα οποία προορίζονταν για έναν έως τρεις κρατούμενους,

φιλοξενούσαν έξι ή επτά. Κατήγγελλαν επίσης την έλλειψη κοινόχρηστων χώρων, όπως μία τραπεζαρία ή μία βιβλιοθήκη, καθώς και την περικοπή του προϋπολογισμού που προοριζόταν για την διατροφή, ο οποίος από 3,20 ευρώ (EUR) την ημέρα είχε περιοριστεί σε 2,40 EUR. Τόνιζαν ότι υπήρχε σοβαρό πρόβλημα αναφορικά με την αγορά ακριβών φαρμάκων για μολυσματικές ασθένειες, όπως η ηπατίτιδα. Τέλος, καλούσαν τον Υπουργό να λάβει ορισμένα μέτρα για την αντιμετώπιση, μεταξύ άλλων, του προβλήματος της υπερπληρότητας μέσα στην φυλακή.

24. Στην απάντησή του της 1^{ης} Μαΐου 2013, ο Υπουργός Δικαιοσύνης έκανε μία ανάλυση της κατάστασης για το σύνολο των ελληνικών φυλακών, δίνοντας έμφαση στις πρωτοβουλίες που είχαν ληφθεί για την βελτίωση της κατάστασης αυτής, ήτοι στην νομοθεσία που ψηφίστηκε και στα μέτρα που αποφασίστηκαν από την Κυβέρνηση. Αναφερόμενος ειδικότερα στο πρόβλημα της υπερπληρότητας στην φυλακή του Ναυπλίου, γνωστοποιούσε ότι, εν αναμονή της λειτουργίας των φυλακών της Κεντρικής Μακεδονίας και της Κρήτης, το Υπουργείο θα διαχειριζόταν την μεταφορά νέων κρατουμένων ανάλογα με τον αριθμό των ήδη παρόντων στην φυλακή κρατουμένων.

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΝΟΜΟ

I. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΠΙΚΑΛΟΥΜΕΝΗΣ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 3 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

25. Οι προσφεύγοντες παραπονούνται για τις συνθήκες κράτησης της φυλακής του Ναυπλίου. Επικαλούνται μία παραβίαση του άρθρου 3 της Σύμβασης, το οποίο έχει ως εξής:

«Κανένα πρόσωπο δεν υποβάλλεται σε βασανιστήρια ή σε απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία.»

A. Επί του παραδεκτού

26. Καταρχήν, η Κυβέρνηση καλεί το Δικαστήριο να απορρίψει την προσφυγή λόγω μη εξάντλησης των εσωτερικών ενδίκων μέσων σε ό,τι αφορά τους προσφεύγοντες αριθ. 1, 2, 3, 4, 5, 7, 10, 11, 12 και 15, οι οποίοι είναι σήμερα ελεύθεροι ή έχουν μεταφερθεί σε άλλες φυλακές ή στο κέντρο απεξάρτησης για κρατουμένους του Ελαιώνα. Θεωρεί ότι η κατάσταση αυτών των προσφευγόντων συγγενεύει με εκείνη του προσφεύγοντος στην προαναφερθείσα υπόθεση *Χατζηβασιλειάδης*: για την Κυβέρνηση, αφού αυτοί οι δέκα προσφεύγοντες δεν είναι

πλέον κρατούμενοι στην φυλακή του Ναυπλίου, η επανόρθωση της βλάβης που υποστηρίζουν ότι υπέστησαν μέσα στην φυλακή αυτή θα πρέπει να περιοριστεί στην καταβολή μιας αποζημίωσης σε περίπτωση διαπίστωσης εκ μέρους του Δικαστηρίου μιας παραβίασης του άρθρου 3 της Σύμβασης. Η Κυβέρνηση εκτιμά ότι οι προσφεύγοντες αυτοί μπορούν να λάβουν αποζημίωση προσφεύγοντας στα εθνικά δικαστήρια με μία αγωγή στην βάση του άρθρου 105 του εισαγωγικού νόμου του αστικού κώδικα, σε συνδυασμό με τα άρθρα 2 § 1 και 7 § 2 του Συντάγματος, τα άρθρα 7 και 10 του νόμου 2462/1997 και το άρθρο 3 της Σύμβασης, καθώς και με τις εφαρμοστέες εν προκειμένω διατάξεις του σωφρονιστικού κώδικα.

27. Κατά δεύτερο λόγο, η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι ούτε οι υπόλοιποι προσφεύγοντες (αριθ. 6, 8, 9, 13, 14 και 16), οι οποίοι κρατούνται ακόμη στην φυλακή του Ναυπλίου, δεν έχουν εξαντλήσει τα εσωτερικά ένδικα μέσα. Ειδικότερα, δηλώνει ότι αυτοί δεν άσκησαν αγωγή στην βάση του άρθρου 57 του ΑΚ, η οποία, κατ'αυτήν, θα τους επέτρεπε να αξιώσουν τόσο την άρση των συμθηκών κράτησης που ήταν ικανές να προσβάλουν την προσωπικότητά τους όσο και την επιδίκαση αποζημίωσης για την ηθική βλάβη που υποστηρίζουν ότι υπέστησαν.

28. Οι δέκα προσφεύγοντες που έχουν αφεθεί ελεύθεροι ή μεταφερθεί από την φυλακή του Ναυπλίου απαντούν ότι κατέθεσαν όπως και οι υπόλοιποι προσφεύγοντες την προσφυγή τους εντός των έξι μηνών που ακολούθησαν την εκ μέρους τους αίτηση ενώπιον του συμβουλίου της φυλακής, και τούτο, κατ'αυτούς, σύμφωνα με το άρθρο 6 του σωφρονιστικού κώδικα.

Επιπλέον, όλοι οι προσφεύγοντες εκτιμούν ότι η αγωγή που προβλέπεται από το άρθρο 105 του εισαγωγικού νόμου του Αστικού Κώδικα προϋποθέτει αδικοπραξία εκ μέρους της διοίκησης. Υποστηρίζουν εξάλλου ότι το άρθρο 57 του ΑΚ, το οποίο επικαλείται η Κυβέρνηση, δεν μπορεί να έχει αποτέλεσμα στις συνθήκες κράτησης διότι δεν θα είχε αποτέλεσμα σε διοικητικό επίπεδο και ότι μία πολιτική αγωγή δεν θα εξετάζονταν σε μία λογική προθεσμία με την έννοια του άρθρου 6 της Σύμβασης.

29. Σε ό,τι αφορά το πρώτο σκέλος της ένστασης, το Δικαστήριο υπενθυμίζει την νομολογία του σύμφωνα με την οποία η υποχρέωση για τον προσφεύγοντα να εξαντλήσει τα εσωτερικά ένδικα μέσα εκτιμάται καταρχήν κατά την ημερομηνία κατάθεσης της προσφυγής ενώπιόν του (*Baumann κατά Γαλλίας*, αριθ. 33592/96, § 37, CEDH 2001-V). Ο κανόνας αυτός έχει εν τούτοις εξαιρέσεις (*Icyer κατά Τουρκίας* (déc.), αριθ. 18888/02, §§ 77 επ., 12 Ιανουαρίου 2006). Το

Δικαστήριο απέστη από αυτήν, μεταξύ άλλων, σε υπόθεση σωφρονιστικής υπερπληρότητας (*Latak κατά Πολωνίας* (déc.), αριθ. 52070/08, 12 Οκτωβρίου 2010).

30. Το Δικαστήριο θεωρεί εν τούτοις ότι η παρούσα υπόθεση διακρίνεται σαφώς από την πιο πάνω αναφερόμενη υπόθεση *Latak*. Η τελευταία αφορούσε ένα εσωτερικό ένδικο μέσο που είχε εισαχθεί κατόπιν μιας απόφασης-πilot του Δικαστηρίου, η οποία είχε αποφανθεί επί ενός συστημικού προβλήματος σωφρονιστικής υπερπληρότητας στην Πολωνία και της οποίας η αποτελεσματικότητα επρόκειτο να επικυρωθεί από το ανώτατο δικαστήριο. Κάνοντας δεκτή την ένσταση της μη εξάντλησης των εσωτερικών ενδίκων μέσων που υποβλήθηκε από την Κυβέρνηση στην υπόθεση αυτή, το Δικαστήριο είχε δεχθεί ότι οι προσφεύγοντες, μόλις θα αποφυλακίζονταν, είχαν ακόμη την δυνατότητα να χρησιμοποιήσουν αυτό το ένδικο μέσο.

31. Έτσι, το Δικαστήριο σημειώνει ότι η πιο πάνω αναφερόμενη κατάσταση δεν είναι συγκρίσιμη με εκείνη των προσφευγόντων στην παρούσα υπόθεση. Σημειώνει επίσης ότι η παρούσα περίπτωση διακρίνεται και από την υπόθεση *Χατζηβασιλειάδης* που επικαλείται η Κυβέρνηση: σε αυτήν την τελευταία υπόθεση, ο προσφεύγων είχε αφεθεί ελεύθερος στις 12 Δεκεμβρίου 2011 και είχε προσφύγει στο Δικαστήριο στις 4 Αυγούστου 2012. Στην παρούσα υπόθεση, το Δικαστήριο παρατηρεί αντιθέτως ότι οι προσφεύγοντες αριθ. 1, 2, 3, 4, 5, 7, 10, 11, 12 και 15 προσέφυγαν ενώπιόν του στις 24 Δεκεμβρίου 2012 και ότι μετήχθησαν ή αφέθηκαν ελεύθεροι μετά την ημερομηνία αυτή: την στιγμή της κατάθεσης της προσφυγής, οι προσφεύγοντες αυτοί κρατούνταν και επομένως εκείνη είναι η στιγμή κατά την οποία πρέπει να εξεταστεί η προϋπόθεση της εξάντλησης των εσωτερικών ενδίκων μέσων. Το Δικαστήριο απορρίπτει επομένως την ένσταση της Κυβέρνησης σε ό,τι αφορά τους πιο πάνω δέκα προσφεύγοντες.

32. Σε ό,τι αφορά το δεύτερο σκέλος της ένστασης, το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι έχει ήδη κρίνει στην απόφαση *Ananyev και λοιποί κατά Ρωσίας* (αριθ. 42525/07 και 60800/08, § 98, 10 Ιανουαρίου 2012) ότι, προκειμένου να είναι αποτελεσματικό ένα σύστημα προστασίας των δικαιωμάτων των κρατουμένων τα οποία εγγυάται το άρθρο 3 της Σύμβασης, οι αποτρεπτικές προσφυγές και οι προσφυγές αποζημίωσης πρέπει να συνυπάρχουν κατά τρόπο συμπληρωματικό. Η ιδιαίτερη σημασία της διάταξης αυτής επιβάλλει στα Κράτη να θεσπίσουν, πέρα από μία απλή αγωγή αποζημίωσης, έναν αποτελεσματικό μηχανισμό που να επιτρέπει να τεθεί ταχέως τέλος σε οποιαδήποτε μεταχείριση αντίθετη προς το άρθρο 3 της

Σύμβασης. Ελλείψει τέτοιου μηχανισμού, η προοπτική μιας πιθανής αποζημίωσης θα κινδύνευε να νομιμοποιήσει τις ασύμβατες προς το άρθρο αυτό οδύνες και να αποδυναμώσει σημαντικά την υποχρέωση των Κρατών να εναρμονίσουν τους κανόνες τους με τις απαιτήσεις της Σύμβασης (ομοίως, § 98).

33. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι, εν προκειμένω, την στιγμή της κατάθεσης της προσφυγής τους, όλοι οι προσφεύγοντες κρατούνταν κάτω από τις συνθήκες που καταγγέλλουν σήμερα ενώπιόν του, κατά τρόπο ώστε μόνη η αγωγή αποζημίωσης δεν θα μπορούσε να θεωρηθεί ως επαρκής σύμφωνα με την πιο πάνω αναφερόμενη νομολογία *Ananyev*. Σημειώνει επίσης ότι η Κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι οι προσφεύγοντες θα μπορούσαν να ασκήσουν ενώπιον των πολιτικών δικαστηρίων μία αγωγή στην βάση του άρθρου 57 του ΑΚ, κατά τρόπο αυτόνομο: σύμφωνα με την Κυβέρνηση, τα δικαστήρια αυτά θα μπορούσαν, στην περίπτωση αυτή, να διαπιστώσουν μια ενδεχόμενη παραβίαση των δικαιωμάτων τους, την οποία υπέστησαν οι προσφεύγοντες εξαιτίας των εξευτελιστικών συνθηκών κράτησής τους, και να διατάξουν τις αρχές να θέσουν τέλος σε αυτές.

34. Το Δικαστήριο δεν πείθεται από έναν τέτοιο συλλογισμό. Διαπιστώνει ότι η Κυβέρνηση δεν προσκομίζει κανένα παράδειγμα πρωτόδικης ή εφετειακής απόφασης με την οποία τα πολιτικά δικαστήρια να έχουν αποφανθεί προς την κατεύθυνση αυτή. Έχει επίσης σοβαρές αμφιβολίες ως προς την αποτελεσματικότητα μιας τέτοιας αγωγής, η οποία έχει σχεδιαστεί για καταστάσεις υπαγόμενες στην σφαίρα του ιδιωτικού δικαίου, ενώ οι συνθήκες κράτησης σε μία φυλακή υπάγονται στην σφαίρα του δημοσίου δικαίου.

35. Λαμβανομένων υπόψη των σκέψεων αυτών και ανεξάρτητα από το γεγονός ότι οι προσφεύγοντες δεν έκαναν χρήση των μέσων που προτείνονται από την Κυβέρνηση, το Δικαστήριο εκτιμά ότι, στην παρούσα κατάσταση της εθνικής νομολογίας, η αιτίαση δεν θα μπορούσε να απορριφθεί λόγω μη εξάντλησης των εσωτερικών ενδίκων μέσων.

36. Εξάλλου, διαπιστώνοντας ότι η προσφυγή δεν είναι προδήλως αβάσιμη με την έννοια του άρθρου 35 § 3 α) της Σύμβασης και ότι δεν προσκρούει σε οποιονδήποτε λόγο απαραδέκτου, το Δικαστήριο την κηρύσσει παραδεκτή.

B. Επί της ουσίας

37. Η Κυβέρνηση παραπέμπει στην εκδοχή της για τις συνθήκες κράτησης οι οποίες επικρατούσαν στην φυλακή του Ναυπλίου. Προσθέτει ότι ο ισχυρισμός των

προσφευγόντων σύμφωνα με τον οποίο ήταν ή είναι υποχρεωμένοι να παραμένουν κλεισμένοι μέσα στα κελιά τους δεκαοκτώ ώρες την ημέρα είναι αναληθής, πολύ περισσότερο αφού, κατ'αυτήν, πολλοί από αυτούς είχαν ή έχουν την δυνατότητα να εργαστούν, και ιδιαίτερα οι προσφεύγοντες αριθ. 1, 4, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 15 και 16. Υποστηρίζει επίσης, στηριζόμενη σε ένα έγγραφο προερχόμενο από τον διευθυντή της φυλακής, ότι κανείς από τους προσφεύγοντες δεν κρατήθηκε στον ίδιο χώρο με κρατούμενους που έπασχαν από μεταδοτικές μολυσματικές ασθένειες. Προσκομίζει ένα έγγραφο εκδοθέν από τις αρχές της φυλακής που παραθέτει όλες τις φαρμακευτικές και ιατρικές αγωγές που παρασχέθηκαν στους προσφεύγοντες ανάλογα με τις αντίστοιχες παθολογίες τους.

38. Οι αιτούντες επικαλούνται τις διαπιστώσεις του διευθυντή της φυλακής του Ναυπλίου, τον πρόεδρο του συλλόγου των σωφρονιστικών υπαλλήλων της φυλακής του Ναυπλίου και των τριών μελών του Κοινοβουλίου οι οποίοι πραγματοποίησαν αυτοψία. Εκτιμούν ότι, αν και ο Υπουργός Δικαιοσύνης αναγνώρισε την ύπαρξη ενός προβλήματος υπερπλήρωσης στην φυλακή αυτή, απέφυγε να σχολιάσει τις διαπιστώσεις των τριών βουλευτών. Αυτοί επανειπεβαιώνουν ότι ήταν ή είναι υποχρεωμένοι να περνούν δεκαοκτώ ώρες την ημέρα μέσα στα κελιά τους και αναφέρουν ότι διέθεταν ή διαθέτουν έναν ιδιωτικό χώρο μεταξύ 1 τ.μ. και 1,5 τ.μ.

39. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι το άρθρο 3 της Σύμβασης, το οποίο καθιερώνει μία από τις θεμελιώδεις αξίες των δημοκρατικών κοινωνιών, απαγορεύει κατά τρόπο απόλυτο τα βασανιστήρια και την απάνθρωπη ή εξευτελιστική τιμωρία ή μεταχείριση, όποια και αν είναι η φύση των πράξεων για τις οποίες καταγγέλλεται το ενδιαφερόμενο πρόσωπο (*Labita κατά Ιταλίας* [GC], αριθ. 26772/95, § 119, CEDH 2000-IV, και *Saadi κατά Ιταλίας* [GC], ΑΡΙΘ. 37201/06, § 127, 28 Φεβρουαρίου 2008). Επιβάλλει στο Κράτος να εξασφαλίζει ώστε κάθε φυλακισμένος να κρατείται υπό συνθήκες συμβατές με τον σεβασμό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, ώστε ο τρόπος εκτέλεσης του μέτρου να μην υποβάλει τον ενδιαφερόμενο σε δυσχερή θέση ή σε δοκιμασία η ένταση της οποίας υπερβαίνει το αναπόφευκτο επίπεδο οδύνης που είναι σύμφυτο με την κράτηση και ώστε, λαμβανομένων υπόψη των πρακτικών επιταγών της φυλάκισης, να διασφαλίζονται κατά τρόπο επαρκή η υγεία και η ευεξία του εγκλείστου (*Kudla κατά Πολωνίας* [GC], αριθ. 30210/96, § 92-94, CEDH 2000-XI).

40. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει επίσης ότι η σωφρονιστική υπερπλήρωση θέτει αφ'εαυτής ένα πρόβλημα υπό το πρίσμα του άρθρου 3 της Σύμβασης (*Kalachnikov κατά Ρωσίας*, αριθ. 47095/99, § 97, CEDH 2002-VI). Εν τούτοις, το Δικαστήριο δεν θα μπορούσε να δώσει το μέτρο, κατά τρόπο ακριβή και οριστικό, του ιδιωτικού χώρου που πρέπει να παραχωρείται σε κάθε κρατούμενο σύμφωνα με την Σύμβαση, αφού το ζήτημα αυτό μπορεί να εξαρτάται από πολλούς παράγοντες, όπως η διάρκεια της στέρησης της ελευθερίας, οι δυνατότητες πρόσβασης σε περίπατο σε ανοικτό χώρο ή η διανοητική και η φυσική κατάσταση του φυλακισμένου (*Trepachkine κατά Ρωσίας*, αριθ. 36898/03, § 92, 19 Ιουλίου 2007 – *Σαμαράς και λοιποί κατά Ελλάδα*, αριθ. 11463/09, § 57, 28 Φεβρουαρίου 2012).

41. Παρά ταύτα, σε ορισμένες υποθέσεις, η έλλειψη ιδιωτικού χώρου για τους κρατούμενους ήταν τόσο κραυγαλέα που δικαιολογούσε, από μόνη της την διαπίστωση της παραβίασης του άρθρου 3. Το Δικαστήριο κατέληξε έτσι σε παραβίαση του άρθρου 3 σε υποθέσεις σωφρονιστικής υπερπληρότητας όπου έκαστος κρατούμενος δεν διέθετε καθόλου ιδιωτικό χώρο για να κοιμηθεί μέσα στο κελί, όταν η συνολική επιφάνεια του κελιού δεν επέτρεπε στους κρατούμενους να κινηθούν ελεύθερα ανάμεσα από τα έπιπλα (προαναφερόμενη απόφαση *Ananyev και λοιποί*, § 148) ή όταν οι προσφεύγοντες διέθεταν ατομικά λιγότερο από 3 τ.μ. (*Trepachkine κατά Ρωσίας* (αριθ. 2), αριθ. 14248/05, § 113, 16 Δεκεμβρίου 2010, προαναφερόμενη απόφαση *Ananyev και λοιποί*, § 145 και *Τζάμαλης και λοιποί κατά Ελλάδα*, αριθ. 15874/09, §§ 39 και 41, 4 Δεκεμβρίου 2012).

42. Το Δικαστήριο σημειώνει εξ αρχής ότι η εκδοχή των προσφευγόντων διαφέρει από εκείνη της Κυβέρνησης σε ό,τι αφορά ορισμένες πλευρές των συνθηκών κράτησης στην φυλακή του Ναυπλίου. Εν τούτοις, εκτιμά ότι δεν είναι αναγκαίο να αποδειχθεί το αληθές του κάθε ισχυρισμού, αφού το κεντρικό στοιχείο της αξιολόγησής του αναφέρεται στον διαθέσιμο για τους προσφεύγοντες μέσα στην φυλακή αυτή ζωτικό χώρο.

43. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι είναι αδύνατη η αυστηρή εφαρμογή της αρχής *affirmandi, non neganti, incumbit probatio* σε όλες τις υποθέσεις οι οποίες άγονται ενώπιόν του διότι, σε ορισμένες περιπτώσεις, το εναγόμενο Κράτος συμβαίνει να είναι το μόνο που έχει πρόσβαση στις πληροφορίες οι οποίες είναι ικανές να επιβεβαιώσουν ή να αποκρούσουν τους ισχυρισμούς ενός προσφεύγοντος: η παράλειψη της εναγόμενης κυβέρνησης να παρέξει αυτές τις πληροφορίες, χωρίς βάσιμη δικαιολογία, μπορεί να δώσει αφορμή για ορισμένα συμπεράσματα σε ό,τι

αφορά την αξιοπιστία των ισχυρισμών του εν λόγω προσφεύγοντος (*Fadeyeva κατά Ρωσίας*, αριθ. 55723/00, § 79, CEDH 2005-IV, *Manulin κατά Ρωσίας*, αριθ. 26676/06, § 40, 11 Απριλίου 2013).

44. Εν προκειμένω, το Δικαστήριο σημειώνει ότι οι προσφεύγοντες κρατούνταν ή κρατούνται σε κελιά (των οποίων προσδιορίζουν τους αριθμούς) που είναι σχεδιασμένα για δύο κρατουμένους, αλλά φιλοξενούν έξι, και ότι κάποιοι από αυτούς κοιμούνταν ή κοιμούνται στο πάτωμα. Σημειώνει επίσης ότι, ενώπιόν του, αυτοί προσκομίζουν σκαριφήματα της φυλακής και ενός τυπικού κελιού με τα οποία επιχειρούν να αποδείξουν την πενιχρότητα των χώρων: σύμφωνα με τα σκαριφήματα αυτά, μέσα σε ένα κελί, φαίνονται να υπάρχουν τρία κρεβάτια και τρία στρώματα τοποθετημένα στο έδαφος. Το Δικαστήριο παρατηρεί επίσης ότι, στην από 30 Νοεμβρίου 2012 αίτησή τους που απηύθυναν στο συμβούλιο της φυλακής, οι προσφεύγοντες ισχυρίζονταν ότι ο καθένας από αυτούς διέθετε ένα τετραγωνικό μέτρο ιδιωτικού χώρου. Σημειώνει επίσης ότι, από την πλευρά της, η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι το κάθε κελί έχει επιφάνεια 14 τ.μ., περιέχει τρία ή τέσσερα κρεβάτια, ένα τραπέζι και τέσσερα σκαμνιά, και διαθέτει έναν χώρο όπου οι κρατούμενοι μπορούν να τακτοποιήσουν τα προσωπικά είδη τους και μία τουαλέτα.

45. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι, αν και οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι τα κελιά τους φιλοξενούσαν ή φιλοξενούν έξι άτομα, η Κυβέρνηση περιορίζεται στην αναφορά του αριθμού των κρεβατιών μέσα σε κάθε κελί και ότι στο σημείο αυτό στηρίζεται στις πληροφορίες που της παρασχέθηκαν από την διεύθυνση της φυλακής του Ναυπλίου. Σημειώνει έτσι ότι η Κυβέρνηση δεν προσκομίζει τα μητρώα που θα μπορούσαν να αποδείξουν τον αριθμό και την ταυτότητα των ατόμων που μοιράζονταν την εποχή των γεγονότων ή που μοιράζονται ακόμη τα κελιά των προσφευγόντων. Ακόμη και αν υποθεθεί ότι τα κελιά έχουν επιφάνεια 14 τ.μ., το Δικαστήριο αναρωτιέται πόσος ιδιωτικός χώρος μπορεί να απομείνει για έξι κρατουμένους, αν αφαιρέσουμε από την επιφάνεια αυτή τον χώρο τον οποίο καταλαμβάνουν το τραπέζι και τα έξι σκαμνιά, καθώς και η τουαλέτα, για την οποία η Κυβέρνηση δεν διευκρινίζει εξάλλου αν περιλαμβάνεται στην προμνημονευθείσα επιφάνεια.

46. Το Δικαστήριο αποδίδει επίσης ιδιαίτερη σημασία στις δηλώσεις που έγιναν από τον ίδιο τον διευθυντή της φυλακής του Ναυπλίου, καθώς και από τον πρόεδρο του σωματίου των σωφρονιστικών υπαλλήλων της φυλακής, οι οποίες ανέφεραν ένα πρόβλημα υπερπληρότητας μέσα στο εν λόγω κατάστημα. Αν και είναι

αλήθεια ότι οι δηλώσεις αυτές έχουν γίνει το 2008 και το 2011 αντίστοιχα, φαίνεται ότι το περιεχόμενό τους ήταν πάντοτε επίκαιρο το 2013, όπως προκύπτει από την επερώτηση των τριών μελών του Κοινοβουλίου προς τον Υπουργό Δικαιοσύνης, κατόπιν της επίσκεψής τους στην φυλακή αυτή: οι τρεις βουλευτές υπογράμμισαν ειδικότερα ότι ο αριθμός των κρατουμένων ανέρχονταν σε 600 έναντι μιας επίσημης χωρητικότητας 300 και ότι τα κελιά των 9 τ.μ., τα οποία προορίζονταν για έναν μέχρι τρεις κρατουμένους, φιλοξενούσαν έξι ή επτά (πιο πάνω παράγραφος 23).

47. Λαμβανομένων υπόψη των πιο πάνω σκέψεων, το Δικαστήριο εκτιμά ότι η Κυβέρνηση δεν απέδειξε τον ισχυρισμό της σύμφωνα με τον οποίο ο αριθμός των κρατουμένων στα κελιά που κατέλαβαν οι προσφεύγοντες δεν υπερέβαινε την χωρητικότητα για την οποία αυτά είχαν σχεδιαστεί. Λαμβάνοντας υπόψη την παρασχεθείσα σε έκαστο κρατούμενο επιφάνεια, μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι υπήρχε επομένως πρόβλημα υπερπλήρωσης.

48. Υπήρξε συνεπώς εν προκειμένω παραβίαση του άρθρου 3 της Σύμβασης εξαιτίας της έλλειψης επαρκούς ιδιωτικού χώρου για τους προσφεύγοντες. Το συμπέρασμα αυτό απαλλάσσει το Δικαστήριο από την εξέταση των άλλων αιτιάσεων οι οποίες διατυπώθηκαν από τους τελευταίους και σχετίζονται με τις άλλες πλευρές της κράτησής τους.

II. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 41 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

49. Σύμφωνα με το άρθρο 41 της Σύμβασης:

«Εάν το Δικαστήριο κρίνει ότι υπήρξε παραβίαση της Σύμβασης ή των Πρωτοκόλλων της και εάν το εσωτερικό δίκαιο του Υψηλού Συμβαλλομένου Μέρους επιτρέπει την ατελή μόνον επανόρθωση των συνεπειών της παραβίασης αυτής, το Δικαστήριο επιδικάζει στον ζημιωθέντα διάδικο, εφόσον συντρέχει λόγος, μία δίκαιη ικανοποίηση.»

A. Ζημία

50. Προς αποκατάσταση της ηθικής βλάβης την οποία υποστηρίζουν ότι υπέστησαν, οι προσφεύγοντες αριθ. 2, 6 και 14 ζητούν 5.000 ευρώ (EUR), οι προσφεύγοντες αριθ. 8 και 12 15.000 EUR και οι υπόλοιποι προσφεύγοντες 10.000 EUR. Τα ποσά αυτά είναι ανάλογα με την διάρκεια των αντιστοίχων κρατήσεων των ενδιαφερομένων.

51. Η Κυβέρνηση εκτιμά ότι τα προμνημονευόμενα ποσά είναι υπέρογκα.

52. Το Δικαστήριο θεωρεί ότι πρέπει να επιδικαστούν στους προσφεύγοντες, για την ηθική βλάβη, τα ακόλουθα ποσά, τα οποία θα πρέπει να καταβληθούν στους τραπεζικούς λογαριασμούς των δικηγόρων τους (*Ταγγαρίδης και λοιποί κατά Ελλάδας*, αριθ. 2889/09, § 34, 11 Νοεμβρίου 2011): 10.000 EUR στον κ. Λογοθέτη, 5.000 EUR στον κ. Χριστοδούλου, 10.000 EUR στον κ. Λυκούδη, 8.800 EUR στον κ. Αντέλλη, 8.500 EUR στον κ. Βασιλόπουλο, 10.000 EUR στον κ. Μπενέτση, 5.000 EUR στον κ. Σμυρνιό, 15.000 EUR στον κ. Butilca, 10.000 EUR στον κ. Bogcac, 10.000 EUR στον κ. Sizonenko, 10.000 EUR στον κ. Litvin, 15.000 EUR στον κ. Dalton-Mixon, 10.000 EUR στον κ. Dobrin, 5.000 EUR στον κ. Γιούργα, 10.000 EUR στον κ. Σπυράντη, 10.000 EUR στον κ. Ορφανίδη.

Β. Έξοδα και δικαστική δαπάνη

53. Οι προσφεύγοντες ζητούν επίσης 2.000 EUR για τα έξοδα και την δικαστική δαπάνη στα οποία υποβλήθηκαν ενώπιον του Δικαστηρίου, και ειδικότερα για την αμοιβή των δύο δικηγόρων τους, διευκρινίζοντας ότι θα τους εξοφλήσουν μετά την περάτωση της διαδικασίας.

54. Η Κυβέρνηση κρίνει το αιτηθέν ποσό υπέρογκο και υποστηρίζει ότι οι προσφεύγοντες δεν έχουν προσκομίσει αντίγραφο του συμφωνητικού που ισχυρίζονται ότι έχουν συνάψει.

55. Το Δικαστήριο κρίνει αποδεδειγμένο ότι οι προσφεύγοντες έχουν πράγματι υποβληθεί στις δαπάνες των οποίων ζητούν την καταβολή καθόσον, με την ιδιότητά τους ως πελάτες, έχουν αναλάβει την νομική υποχρέωση να πληρώσουν τους νομικούς παραστάτες τους σε συμφωνηθείσα βάση (βλέπε, *mutatis mutandis*, *Sanoma Uitgevers B.V. κατά Ολλανδίας*, αριθ. 38224/03, § 110, 31 Μαρτίου 2009, και *M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας* [GC], αριθ. 30696/09, § 414, 21 Ιανουαρίου 2011). Εκτιμά εύλογο να τους επιδικάσει από κοινού το αιτηθέν για την αιτία αυτή ποσό, πλέον οποιουδήποτε ποσού το οποίο μπορεί να οφείλεται για τον φόρο (πιο πάνω αναφερόμενη *Σαμαράς κατά Ελλάδας*, § 76), προς καταβολή στον τραπεζικό λογαριασμό των δικηγόρων τους.

Γ. Τόκοι υπερημερίας

56. Το Δικαστήριο κρίνει προσήκον να βασίσει το επιτόκιο των τόκων υπερημερίας στο επιτόκιο διευκόλυνσης οριακής χρηματοδότησης της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας προσαυξημένο κατά τρεις εκατοστιαίες μονάδες.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ, ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ, ΟΜΟΦΩΝΑ,

1. *Κηρύσσει* την προσφυγή παραδεκτή.

2. *Αποφαίνεται* ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 3 της Σύμβασης.

3. *Αποφαίνεται* ότι

α) το εναγόμενο Κράτος οφείλει να καταβάλει στους προσφεύγοντες, εντός προθεσμίας τριών μηνών από την ημέρα που η απόφαση θα καταστεί τελεσίδικη σύμφωνα με το άρθρο 44 § 2 της Σύμβασης, τα ακόλουθα ποσά, προς καταβολή απευθείας στον υποδειχθέντα από τους δικηγόρους τους τραπεζικό λογαριασμό:

- i. 10.000 EUR (δέκα χιλιάδες ευρώ) στον κ. Λ., 5.000 EUR (πέντε χιλιάδες ευρώ) στον κ. Χ., 10.000 EUR (δέκα χιλιάδες ευρώ) στον κ. Λ., 8.800 EUR (οκτώ χιλιάδες οκτακόσια ευρώ) στον κ. Α., 8.500 EUR (οκτώ χιλιάδες πεντακόσια ευρώ) στον κ. Β., 10.000 EUR (δέκα χιλιάδες ευρώ) στον κ. Μ., 5.000 EUR (πέντε χιλιάδες ευρώ) στον κ. Σ., 15.000 EUR (δεκαπέντε χιλιάδες ευρώ) στον κ. Β., 10.000 EUR (δέκα χιλιάδες ευρώ) στον κ. Β., 10.000 EUR (δέκα χιλιάδες ευρώ) στον κ. Σ., 10.000 EUR (δέκα χιλιάδες ευρώ) στον κ. Λ., 15.000 EUR (δεκαπέντε χιλιάδες ευρώ) στον κ. D.-M., 10.000 EUR (δέκα χιλιάδες ευρώ) στον κ. D., 5.000 EUR (πέντε χιλιάδες ευρώ) στον κ. Γ., 10.000 EUR (δέκα χιλιάδες ευρώ) στον κ. Σ., 10.000 EUR (δέκα χιλιάδες ευρώ) στον κ. Ο., πλέον οποιουδήποτε ποσού το οποίο μπορεί να οφείλεται για τον φόρο, για την ηθική βλάβη,
- ii. 2.000 EUR (δύο χιλιάδες ευρώ), από κοινού στους προσφεύγοντες, πλέον οποιουδήποτε ποσού το οποίο μπορεί να οφείλεται από αυτούς για τον φόρο, για έξοδα και δικαστική δαπάνη.

β) από τη λήξη της πιο πάνω προθεσμίας και μέχρι την καταβολή, το ποσό αυτό θα προσαυξηθεί με τόκους υπολογιζόμενους με επιτόκιο ίσο με το επιτόκιο διευκόλυνσης οριακής χρηματοδότησης της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, το οποίο θα ισχύει κατά την εν λόγω περίοδο, προσαυξημένο κατά τρεις εκατοστιαίες μονάδες.

4. Απορρίπτει, ως προς το υπερβάλλον, το αίτημα δίκαιης ικανοποίησης των κκ. Αντέλλη και Βασιλόπουλου.

Συντάχθηκε στη γαλλική γλώσσα και στη συνέχεια κοινοποιήθηκε εγγράφως στις 25 Σεπτεμβρίου 2014 κατ'εφαρμογή του άρθρου 77 §§ 2 και 3 του κανονισμού.

(υπογραφή)

Søren Nielsen

Γραμματέας

(υπογραφή)

Isabelle Berro-Lefèvre

Πρόεδρος

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

- 1) Ν.Λ., έλληνας υπήκοος, γεννηθείς στις 26 Σεπτεμβρίου 1983
- 2) Η.Χ., έλληνας υπήκοος, γεννηθείς την 1^η Μαΐου 1985
- 3) Α.Λ., έλληνας υπήκοος, γεννηθείς στις 24 Απριλίου 1979
- 4) Γ.Α., έλληνας υπήκοος, γεννηθείς στις 28 Αυγούστου 1978
- 5) Π.Β., έλληνας υπήκοος, γεννηθείς στις 18 Δεκεμβρίου 1987
- 6) Α.Μ., έλληνας υπήκοος, γεννηθείς στις 3 Αυγούστου 1989
- 7) Ά.Σ., έλληνας υπήκοος, γεννηθείς στις 8 Σεπτεμβρίου 1984
- 8) Ν.-Μ.Β., ρουμάνος υπήκοος, γεννηθείς στις 18 Ιουλίου 1983
- 9) Τ.Β., τούρκος υπήκοος, γεννηθείς στις 17 Αυγούστου 1966
- 10) S.S., ουκρανός υπήκοος, γεννηθείς στις 15 Μαΐου 1977
- 11) Μ.Λ., ουκρανός υπήκοος, γεννηθείς στις 23 Ιουλίου 1986
- 12) S.D.-Μ., αμερικανός υπήκοος, γεννηθείς στις 2 Σεπτεμβρίου 1977
- 13) V.D., ρουμάνος υπήκοος, γεννηθείς στις 28 Σεπτεμβρίου 1964
- 14) Α.Γ., έλληνας υπήκοος, γεννηθείς στις 15 Ιουλίου 1966
- 15) Β.Σ., έλληνας υπήκοος, γεννηθείς στις 3 Μαρτίου 1979
- 16) Β.Ο., έλληνας υπήκοος, γεννηθείς στις 15 Μαρτίου 1965